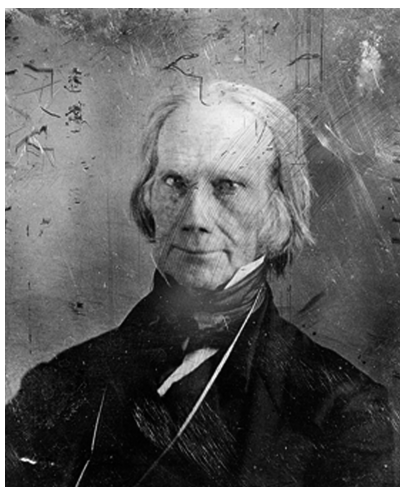
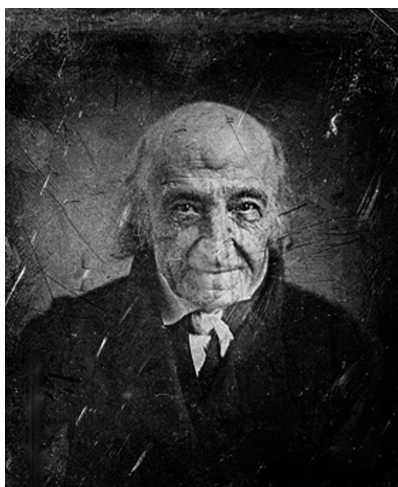

CHOLERASTAD

Atte Jongstra

Cholerastad

Roman

Uitgeverij De Arbeiderspers
Amsterdam · Antwerpen

Deze publicatie is tot stand gekomen mede dankzij een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Copyright © 2022 Atte Jongstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam.

Omslagontwerp: Sander Patelski

Omslagillustratie: George Pinwell 'Death's Dispensary' (1866)

Portret auteur: Merlijn Doomernik

Typografie: Perfect Service

Met dank aan Gustave Flaubert, Herman Heijermans, Dr. Mises, W.A. Froger, Jurrentje Rauwerda, Theo Mulder, G.L. d'Ancona, H.F. Eskes, Ida Jager, J.J.L. ten Kate.

ISBN 978 90 295 1036 3 / NUR 301

www.arbeiderspers.nl

Voor Preeti

De adem van de charmante
Amsterdamse grachten is giftig.
(E. Texeir)

Inhoud

ROOD WATER

- 1 Plaatsbepaling 13
- 2 De huishoudster 16
- 3 Platspoor van asfalt 20
- 4 Ontijdige vragen 23
- 5 De wandelstok 23
- 6 Een ingezonden stuk 27
- 7 Maandag wasdag 28
- 8 Iets over Peek 29
- 9 Een mirakelse opdracht 30
- 10 Een vrolijk gesprek 35
- 11 Ehhexoduddus 7:14 39
- 12 Korte braakhistorie 44
- 13 Benedennatuurlijkheid 46
- 14 Apoklips 48
- 15 Helder ordenen 49
- 16 De eeuw van... 51
- 17 Verlossing 55
- 18 Een Drentse kwastelorum 56
- 19 Middelen van communicatie 61
- 20 Zorgen om Marie 63
- 21 Schweinfurter groen 66
- 22 Zoute soep 68
- 23 Operatie Boekweit 70
- 24 (In)odores 75
- 25 In vogelvlucht 80
- 26 Boevers droomt 87

- 27 De advertentie 95
- 28 Over Marie 96
- 29 Reacties 97
- 30 De ontmoeting 100
- 31 Proeve van eerbaarheid 102
- 32 Over kanaries 105
- 33 Een vraag van Peek 108
- 34 Water 109
- 35 Zinks rekenkunde 110
- 36 Een ereschuld 112

CHOLERASTAD

- 37 Peeks verdriet 119
- 38 De lucht betreft 121
- 39 Voorbij het wittebrood 125
- 40 Zorgen om Martha 129
- 41 Cholerarantsoen 133
- 42 Lege trommels 135
- 43 Het hoofdstuk Kramp 137
- 44 Een mededeling over diertjes 139
- 45 Aan de weg timmeren 140
- 46 Rijksdaalders voor Marie 144
- 47 Analyses 148
- 48 Voorbehoeding 150
- 49 Mozes, David en Salomo: geneesheren 153
- 50 Een ondeugdelijke anekdote 154
- 51 De kanarie in beeld 158
- 52 Over vleermuizen en bokkendebrij 159
- 53 Een bestuursmaatregel 161
- 54 Cornelis Kramp, weldoener 161
- 55 Quarantaineberichten 166
- 56 Chloorkalkvaccinatie 169
- 57 Martha's uitje 172
- 58 Twee romananalyses 174
- 59 Onkruid onder de tarwe 175

- 60 Martha's idee 177
 61 Cholera Nostra 179
 62 Meer over similis 180
 63 Zink- en koperspeculatie 183
 64 Een appeldroom 185
 65 De sub-subcommissie vergadert 188
 66 Frascati-inspectie 189
 67 Gebroken glas 193
 68 Boevers' ontreddeering 196
 69 Lauriergracht, één etage lager 198
 70 Peek gaat overstag 201
 71 Zelfdiagnose 204
 72 Een kanariedialoog 206
 73 Post van Stumpff 209
 74 Moriskendansrepetitie 210
 75 Stroomversnelling 211
 76 Peeks nieuwe prenten 212
 77 De opdracht 213
 78 Biljetverstrooiing 214
 79 De teerling geworpen 215
 80 Boevers spreekt 219
 81 Dans der morisken 221
 82 Ontbinding 223

PEEK'S LAATSTE NOTITIES

- * Lauriergracht, de overzijde 227
 ** Over romans 230
 *** Halsteeg 22 exit 233
 **** Hoe het verder ging 235
 ***** Over cholera en charitas 236
 ***** Laatste woorden 236

BOEVERS' BOUWSTOFFEN

- Aansprakelijkheid - Zwijgen (is goud) 241

ROOD WATER

I Plaatsbepaling

De laatste schuine stralen van de zinkend ongezonden, zinderende zon spreidden die avond een toverig waas van wemelend goud over de stad uit... Stop! Bij de feiten blijven.

De volgende ochtend heerste opnieuw een temperatuur van 33 graden Celsius, de gracht lag er gloeiend bij. Aan die gracht stond het huis van N.N. Boevers, stadsarchivaris. Het was geen breed water, de gracht was genoemd naar een wintergroene struik met bladeren, die men toevoegt aan de stoofpot – laurier. Het was in het deel van de stad dat men ‘democratisch’ mocht noemen, al had Boevers dus water voor zijn huis, wat niet iedereen in de Jordaan kon bewerken. Ook in deze buurt breidden de sloppen zich zienderogen uit, en dat waren nog doorgangen. Begin en einde open, er waaide een windje door. Een ‘gang’ liep dood. Dit was het ware achterwerk. Verstoken van licht, ruïneus voor wie er woonde: werkers, lijdens, luitjes die beide kwaliteiten combineerden. Geen kwaad woord over hen. Ook zij waren mensen die men groette op straat.

Boevers noemde zijn gracht weleens ‘Makelaarsgracht’. Er woonden maar liefst vier heren met dit beroep. Nienhuijs op n° 4, Schouten op n° 82, dan had je Schutte nog, en Bekking. Nuchtere vastgoedlieden, de een zich iets wijdbeenser voortbewegend dan de ander. Niemand loopt gelijk – Boevers was een voetganger, dan let je op die dingen. Ook op de Lauriergracht woonden meester-timmerlieden. Meijer (die ook in huizen deed), Verhagen op n° 36 en op n° 18 Abrahams. Schumacher (n° 6) was meester-metselaar, zijn vrouw was onlangs ernstig ziek geweest. Jansen verderop was meestersmid, specialist in brandwaarborgkasten. De Lauriergracht beroemde zich verder op een notaris, Schrijver op n° 71. Schut van der Linde bij de

Prinsengracht was commissionair in tabak. Dan had je Lourens op n° 63, de uitvinder. Hij adverteerde nog onlangs met zijn nieuwste vinding: machinaal vervaardigde zilveren theelepels (twintig modellen). Op n° 16 vond je de steentjesbakkerij van Sneek & Comp. Nog een buurman van enig aanzien: heel- en vroedmeester Verboon (de jongere). Johannes Trampen deed in uitgelezen wijnen en binnenlands gedestilleerd, er was een zaak in kachelkolen, het pand op de hoek met de Konijnenstraat huisvestte een privéonderwijzersechtpaar in de Franse taal. Op Lauriergracht 3 zat een houthandel, een paar panden verder had Fleischhauer niet lang geleden zijn Spiegelpaleis geopend. Je kon er alles krijgen, korsetten tot en met Tiroler waren. En glas, veel glas: een zaak van modern doorzicht en reflectie. Als tegenhanger kon Boevers de suikerfabriek van Beuker & Hulshoff noteren, die een groot deel van het terrein tussen Laurierstraat en Lauriergracht bestreek. Men zuiverde er runderbloed voor de suikerraffinatie, met bloedstank en onzindelijkheid in zowel opslag als werkplaats. Uit de hoge schoorsteen kwam een vuilgele rook die neersloeg op alle behuizing, van de nette grachtenpanden tot alles dat we eerder 'achterwerk' noemden, woningen in diverse graad van achterstallig onderhoud, vele eigenlijk onbewoonbaar, maar in alle hoeken en gaten vol met volk en kroost.

(12316) Alle soorten van **LIKEUREN** en **BINNEN- en BUITENLANDSCH GEDISTELEERD** van **D. OOLGAART EN ZOON**, Likeurstokers te Harlingen, zijn binnen deze Stad alleen verkrijgbaar gesteld Lauriergracht, N°. 1425.
J. H. TRAMPEN JR.

UITVERKOOP
VAN GEZAAGDE HOUTWAREN,
 bestaande in: Eene Partij extra mooie drooge **WAGENSCHOTTEN, PIJPE- en VATHOUTEN, Greenen RIBBEN, Greenen, Vuren en Noordsche SNEEDELEN,** in onderscheidene Diktens en Lengtens, **ELLENS, JUFFERS, KOLDERS, Eiken BARKOENEN, MASTGOOTEN,** lang 14 Nederl. Ellen en meerdere andere soorten, op de Lauriergracht, N°. 3. (8464)

STEENKOLEN.
 Beste **KACHELKOLEN,** die zuiver branden en niet walmen, zijn te bekomen zoo lang de geringe voorraad strekt à / 1.90 per Mud en 95 c. per $\frac{1}{2}$ Mud, aan het Pakhuis ap de Lauriergracht, N°. 45, naast de Kazerne, Dagelijks van 9 tot 4 Ure. (374)

(15152) De Ondergeteekende presenteert **TE KOOP**: Twee extra sterk en net bewerkte **BRANDWAARBORG-KASTEN**, van differente maat, met Dubbele Geheime Sluiting; een hiervan is bijzonder geschikt voor een Kantoor met eene bijzondere Berging en Afsluiting; voor de zwaarste proef sta ik in. **J. JANSEN, Mr. Smid**, op de Lauriergracht bij de Prinsengracht, te Amsterdam.

Burgerschap > Lauriergracht oneven

Iedereen en alles nu genoemd? Vanzelfsprekend niet – de uitgebreide lijst die Boevers samenstelde lag op het archief, bij aanvraag ter inzage. Hij had zich beperkt tot de grachtbewoners, de rest, daar was geen beginnen aan. Het was intussen een document dat de archivaris met recht ‘historisch’ noemde. Sommigen waren alweer verhuisd sinds hij alle nummers met bewoners had gevuld en zijn lijst **BURGERSCHAP-GLAURIERGRACHT** had gedeponeerd. Nooit staat de tijd eens stil. Op de valreep had hij het katholieke weeshuis kunnen corrigeren, en vervangen door ‘Kazerne Infanterie, 8ste Regiment’, gehuisvest achter een imposante gesloten gevelwand. Nog steeds een somber aantal meters. De werkelijkheid getrouw had Boevers ook zijn eigen naam tussen al die buurtbewoning opgenomen. Een hoofd archief mistond beslist niet in dit rijtje. Al die namen bij elkaar vormden het gezicht van de Lauriergracht, tot en met de kruier aan de eerste dwarsstraat. Wie de gracht ten slotte onderscheidde van andere Amsterdamse waterwegen, was Borchers, meester-kok. Hij bezorgde sinds kort aan huis. Boevers bestelde zijn diensten als Marie eens per maand naar haar familie was. Zindelijke spijzen, alom aanbevolen.

J. C. BORCHERS, *Lauriergracht bij de Prinsengracht, N°. 2*, recommandeert zich bij het geëerde Publiek, tot het bezorgen van **DINÉ'S**, tegen den prijs van 50 à 60 Cents de Persoon, vrij aan Huis. Hij durft zich vleijen, dat zoowel de allezins zindelijke en solide toebereiding zijner Spijzen, gepaard bij eene prompte en civiele Bediening, niets te wenschen zal overlaten; en zijne nieuwe Begunstigers hem met dezelfde goedkeuring en bijval zullen vereeren, als welke hij bij voortdoring, van de zijde der reeds door hem bediend wordende Heeren mag ondervinden. (6351)

Burgerschap > Inwendig

(8096) **JICHT EN RHUMATISMIUS.**

De Ondergeteekende zijne Echtgenooten, na een langdurend lijden, onder hevige Jicht en Rhumatische pijnen van het loopen afgeraakt, alsmede eetlust en slaaprust verloren, daartoe eene menigte medicinale middelen vruchteloos te hebben aangewend, is overgegaan tot het gebruik maken van de **DAMPBADEN** van J. GRESSER, op de Keizersgracht tusschen de Runstraat en *Felix Meritis*, N°. 32, met dat gelukkig gevolg, dat al dadelijk, na de eerste Baden, hare pijnen tragsgewijze verminderden en haar geheel verzwakt gestel zich versterkt gevoelde, en na het 36ste Bad zoo versterkt en verbeterd, dat zij wederom goed kan loopen en al hare zaken heeft kunnen hervatten. Het is dan uit liefde voor de waarheid dat hij voor belanghebbende Lijders van dien aard, dit gebeurde bekend maakt, waartoe deze zoo heilzame Iurigting niet genoegzaam kan aanbevelen worden.

J. H. C. SCHUMACHER.

Adres: Lauriergracht, N°. 6.

Burgerschap > Gestelverzwakking

Op den 13den dezer is van zeker Huis **WEGGE-
LOOPEN:** een Roodbont Engelsch PATRIJSHONDJE, met lange Ooren, zijnde een REU. Die hetzelfde gevonden heeft en teregt brengt bij den Kruier op de Lauriergracht bij de 1ste Dwarsstraat, kan op eene goede belooning staat maken. (4418)

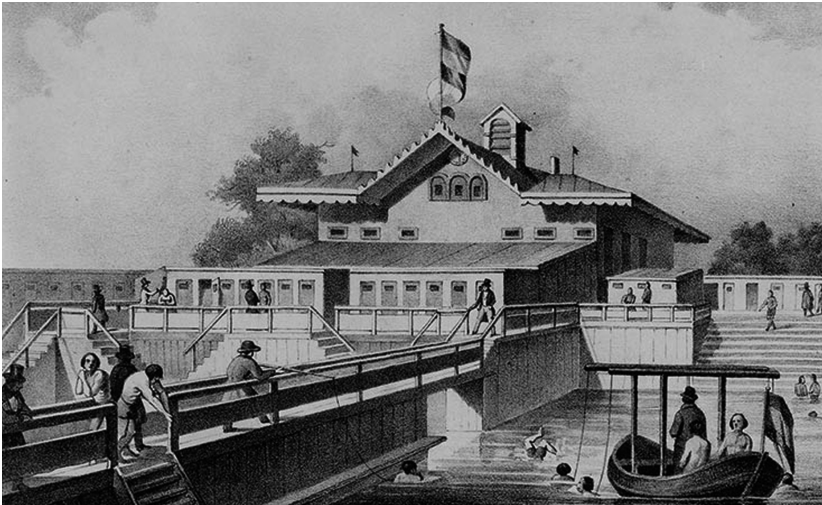
Burgerschap > Kleine huisdieren

2 De huishoudster

Op die ene Lauriergracht kon men Boevers zien bij vertrek en terugkeer van de wandeling, op weg naar, of komende van het archief. Bij weergesteldheden zo hoog op Celsius' ladder is men geneigd zich luchtiger te kleden dan gewoonlijk. Het *Handelsblad* van de vorige dag had geschreven dat in de zwemschool annex badinrichting op de Westerdoksdijk niet minder dan 740 abonnees te water waren, het getal losse bezoekers niet meegerekend. Zwemmen doet men nu eenmaal schaars gekleed, maar nog stond er in de krant van dezelfde dag een brief van iemand van onbesproken eerbaarheid, aangestoten door gezakte breiwoolbadkostuums. Boevers passeerde daar weleens; tot nog toe had hij geen bezwaarlijkheden vastgesteld, maar hij had zijn bedenkingen. 'Wassen is goed, baden is beter, zwemmen best' was de leus. Hij stelde zich echter al die 740 en méér fysieken in de noodza-

kelijk beperkte ruimte van een bassin voor. Hoe fris begaf men zich te water? Reeds gewassen of gebaad? Waarschijnlijk gebruikte heel dat volk het zwemwater als Week- en wasinrichting. Dan was er nog de zorg in verband met de rij privaten. Men kon daarin plaatsnemen, ruimte genoeg, per hok was er plaats voor twee. Om dat laatste ging het, een kwestie van gelijkheid en broederschap misschien, maar dan van de Franse slag en ongemakkelijk. Men zit immers niet graag zij aan zij als men naast zich lozen hoort, en knetteren. Misschien had de zwemmende mens er geen moeite mee, maar een zwembadzwemmer was Boevers alleen al daarom niet. Wassen en baden als het daarvoor weer eens tijd was, dat was ruim voldoende.

Hygiëne > Week- en wasinrichtingen

Eerbaarheid werd op prijs gesteld, ook op de Lauriergracht. Een enkele misstap zag men door de vingers, mits het zonder al te veel gerucht geschiedde – een fout maakt iedereen. Een respectabel hoofdedsel hield het hoofd er echter bij. Alleen: bij bloedheet zomerweer is het bedekte schedeldak niet aangenaam. Blootshoofds dan maar? Boevers las eens een artikel in de *Javabode*. Van maanden her, de mail uit Indië kwam niet sneller, maar het stuk was er niet minder om. De krant schreef over zonneschermen die in Soerakarta door iedereen werden megedragen, ook bij regen of bewolking. Elke functie, elke

rang daarginds had zijn eigen scherm. Eindeloos veel varianten. Er bestond een gids voor dit parasollendoolfhof, met uitleg van wie recht heeft op het dragen van welk scherm. Zo gek moesten we het in onze stad natuurlijk niet maken, vond Boevers, al zou hij graag zo'n gids bezitten. Zelf had hij geen parasol; hij ging ongeacht zomer of winter gekleed als heer, en nooit zonder zijn hoed – een hoog model, met kastoor overtrokken. Wie hem zocht, die kon hem onderscheiden; hij was geen Nurks, er kon altijd wel een woordje af bij hem.

Wie Boevers naar zijn karakter zou vragen, het antwoord luidde: 'Waardig.' Zijn huishoudster zou echter nooit naar zulke dingen informeren. Marie was midden veertig toen hij haar tien jaar terug had aangenomen, in de tijd dat de mensen klaagden over de dienende stand van tegenwoordig. 'De kleding der dienstmeiden wekt grote ergernis,' had hij gelezen. 'Ze lopen met jassen, sjaaltjes en hoeden uitgedost langs de straten, dragen laarsjes, gouden oorkingen, broches, kralen met gouden sloten en hebben het aanzien van mevrouwen, die zich slechts nu en dan vernederen om de pot te koken of de stoep te schrobben.' Het gevaar bestond dat het huispersoneel zo aan exorbitante uiterlijkheden zou wennen 'dat zij de pronkzucht niet uit hun loon konden bestuiveren'. Dan wist je wel wat er gebeurde.

Marie was echter bescheiden van pracht. Een blokje van een vrouwspersoon met boerendochtershanden, sterk en rood en ruw genoeg om viermaal in het jaar de gevel van zijn huis te poetsen. Haar kookkunst bleek ordentelijk Hollands. Kost vol vet en vezels, niet zonder smaak. Ze had verder zoals ze zei 'een eigen leven' en was al dik tevreden niet te hoeven zuchten onder een korzelige matrone, zo een met ogen overall. Eén eigenaardigheid van Marie: ze was dol op appels. Typisch voor een vrouw? Boevers wist het niet. Hij kende niemand zo intiem om mee te vergelijken. Hij nam haar zoals ze was, vermits hij zelf geen appels hoefde. Simpel: 'Ik hou er niet van, en daar ben ik blij om, want anders zou ik ze eten en ik heb er immers een hekel aan.'

Marie droeg de muts der zedigheid, was stil in huis, bij een boodschap buiten viel zij niemand op. Mocht onverwacht eens de deurbel gaan,

Gedroogde Appelen

19 cent de 5 ons.

PLATTE APPELS 30 cent de 5 ons.

GEBORDE APPELS 30 cent de 5 ons.

PARTJES GESCHILDE APPELS 27 cent de 5 ons.

N. Kater & Co.,

Vruchtgebruik > Verschijningsvormen

dan hoorde hij haar opendoen met de woorden 'Meneer is thuis en ook niet thuis'. Boevers had geen idee waar ze dit vandaan had, maar als hij aan zijn schrijfwerk zat of doende was met pennenmes en krantenknipsels, verkeerde hij in ander oorden: gebieden waar de hoger honing van de korven droop.

Boevers had bewezen te kunnen voldoen aan de eisen die zijn dienstbetrekking stelde, anders wordt men nooit een hoofd archief. Verbeeld u dus een heer van onbesproken statuur, voorzien van eigenschappen en liefhebberijen, de laatste slechts bekend bij uitgelezen enkelingen. Van zijn haken naar een liefdesvriendin had hij echter nooit een geheim gemaakt. Waarom zou hij? Het was een algemeen verlangen, dat zelfs onder zijn getrouwde kennissen leefde. Al ging het dan niet over een wederhelft, want wie verlangt naar iets wat men al heeft? Waar Boevers zelf naar haakte, was een levensgezellin. Geen huishoudster, en zeker geen Marie, maar een lieflijk wezen dat hem niet voor Dorrepaal of -knoper hield en in hem de man beminde die hij was geworden, dankzij jaar na jaar voldoen van vrijgezelbelasting. Het huwelijk, och, het was er niet van gekomen. Hij beschouwde zijn leven tot vandaag de dag maar als opmaat van de echt; zijn tijd zou na al die jaren nog wel aanbreken.

Wat tot Boevers' voordeel strekte, was zijn matigheid met eten. Voor een man met zittend werk dreigt corpulentie, in zijn geval was een maaltijd eerder doelloos prikken in het bord dan haastig laden. Wandelen hielp al evenzeer. Dankzij die gewoonte had hij het licht gewicht behouden om langzaam op te kunnen stijgen in de hiërarchie van het archief.

Bijzonder was de bult die Boevers midden op het voorhoofd droeg. Een enkele oudere Amsterdammer associeerde deze met de schedelleer van Gall, ten onrechte. In Galls frenologie ging het immers om schedelknobbels, waaraan men 's mensens talent kon aflezen, een bottenkwestie dus, terwijl Boevers bult uit vet bestond.

Den hardsten stoot ontving de schedelleer na den dood van GALL, haren stichter. Zijn oudste leerling en vriend haastte zich, vol geestdrift, den schedel van zijnen overleden meester te onderzoeken, om aan hemzelve de bevestiging zijner leer te vinden. Bij een, naar al de regelen van dien meester, volkomen consequent getrokken besluit, vond men echter, dat GALL een zeer dom mensch moest geweest zijn. Houdt men nu GALL voor eenen schranderer kop, zoo is zijn leer dom; houdt men de leer voor wijs, zoo is de meester, volgens al de kenteekenen van zijnen schedel, dom geweest.

Fysiologie > Meesterschap

De ongekende populariteit van de frenologie had intussen wel afgedaan, toch sprak Boevers nu en dan liefkozend over zijn 'verhevenheid', die hij ondanks de nieuwste stand der wetenschappen als teken van talent beschouwde, een uitbouw die extra ruimte bood voor zijn weke, grijze massa. Of moest hij het intuïtie noemen? Het ja of nee op deze vraag deed misschien niet erg ter zake, maar het bleef een bijzonder teken op een cruciale plek.

3 Platspoor van asfalt

Vanwege de hitte hing de lucht te trillen op de keien. De Beurs was dicht. Geen spoor van ratelende rijtuigwielen die de vonken uit de bestrating sloegen, noch schorre kreten als 'Schoenpoetsen, m'neer!' Waar je gewoonlijk struikelde over lucifersverkopers of Ollendig uitziende lui die je dreigden met een loterijlijst – 'Prijzen zonder nieten, waarde heer! En als u geen lootje koopt, dan...' De Dam lag erbij als uitgestorven.

Boevers herinnerde zich een ingezonden stuk van een bewoner uit de Kalverstraat, samen met de Nieuwendijk de aanvoerroute van de

— *Viator* stelt voor, ter voorkoming van ongelukken in onze zoo nauwe Kalverstraat, te bevelen dat alle van den Dam komende rijtuigen door de Kalverstraat en alle naar den Dam rijdende daarentegen langs het Rok-in zullen moeten gaan, even als bij een politie-reglement zulks reeds voor de Hal- en Pijlsteeg is verordend.

Verkeerspreventie > Omlleidingen

Dam. De briefschrijver – in het *Algemeen Dagblad*, als hij zich niet vergiste – was eens een dagje voor het raam gaan zitten en had in twaalf uur 75 omnibussen met twee paarden langs zien komen, 47 batavieren, 5 calèches, 29 fourgons, 10 dokterskoetsen, 10 boerenwagens, 57 particuliere koetsen, 1 lijkkoeft, 1 vrachtslede, 2 diligences, 1 gewone koets, 57 vigilantes, 41 vrachtsleden, 17 molenaarskarren, 3 askarren, 3 vuilniskarren, 2 sjezen, 7 melkkarren, 14 taxibrommertjes, 1 bakkerskar, 4 sleden, 5 postkarren, 4 losse paarden, in totaal goed voor 636 trekpaarden. Rond dat getal, veel in elk geval. Voor wie preciezer cijfers wilde: Boevers' map PAARDTRAFIEK was al bij het archief op te vragen. Inclusief dat ene bericht van een paard dat op hol sloeg en mensen had verwond. Eén ernstig, zo niet twee. En ja, óók dat incident met de hooiwagen, gekanteld in diezelfde Kalverstraat. Het had een mooie notitie opgeleverd, in subrubriek EENMAAL ANDERMAAL:

Hooiwagenversperring noodzaakt omweg voor de omnibus door de St. Luciensteeg, die de brug nabij het Spui wil oversteken. Een der paarden struikelt, de wagen stort in 't water, drie passagiers weten zich te bergen uit het rijtuig, magnetiseur Pieter Worch bij 't ongeval verdronken. Hij werd toch nog vierenvijftig.

Niets van dat alles nu. Van de Kalverstraat geen nieuws, slechts van andere zijde, de Nieuwendijk, weerklonk vaag gerucht. Alles scheen te suffen in de treurigheid van zomerdagen. Boevers was van het Rokin op de Vijgendam aanbeland. De archivaris ging als gebruikelijk in het pak gekleed, de hoed iets op het achterhoofd. Plotseling zag hij iemand opduiken, rechts, uit de Halsteeg. Het was boekhandelaar Peek, die leek te verdrinken in zijn jas en een pet met lange klep droeg. Toen ze elkaar genaderd waren, bleven ze stilstaan en namen elkaar

op. Peek zag een gedrongen, redelijk geconserveerde vroege zestiger voor zich staan, ernstig van voorkomen, ogen waarachter men gedachtelevens en gevoel vermoeden kon. Boevers van zijn kant bekeek een medeburger, een kop groter dan hij, wiens grijze haar onder diens pet uit piekte. Peeks lange neusbeen trok zijn aandacht – zijn gestalte was een en al licht achteroverhellend profiel. Van een zich herkennen in de ander was geen sprake, het was eerder omgekeerd: hier stonden twee diametrale helften, die men ondanks opvallende verschillen toch samen een geheel kon noemen.

Om zich het voorhoofd af te wissen namen beiden hun hoofddekseel af. De boekhandelaar zag dat in de ene BOEVERS in de binnenrand geschreven stond, de archivaris op zijn beurt kon de naam PEEK onderscheiden.

‘Nee maar’, zei hij verrast. ‘We zijn allebei op het idee gekomen onze naam in het hoofddekseel te zetten.’

‘Allemachtig,’ zei Peek. ‘Ik ken niemand anders die dit deed. U bent de eerste.’

‘Nou misschien was ik tweede,’ opperde Boevers ruimhartig.

Meteen was het gesprek van het slot. Nieuwtjes, toestanden, ditjes, datjes. De verijdelde moordaanslag op koningin Victoria, de ongekend hoge stand van de thermometer aan het Waterkantoor, vijf plannen voor een stadswaterleiding. Boevers lepelde uit de krant van gisteren iets op over de uitvinding van het platspoor van asfalt. ‘Geen vooruitgang zonder achteruit,’ merkte hij op. Waarop Peek verklaarde van de Bethaniënstraat te zijn verhuisd naar de enige asfaltstraat van Amsterdam, de Halsteeg, maar dit toch als progressie zag.

‘Hm...’ zei de archivaris. ‘Er wordt beweerd dat bedoelde uitvinder ook asfaltwagens heeft uitgevonden die even snel gaan als treinwagons en met dezelfde snelheid dezelfde vracht vervoeren. Afgedankte jagerspaarden kunnen ze al trekken. Het is nog geheim wat dit betekent voor het algemene paard, maar het is wel zeker dat de spoorwagens binnenkort overbodig zijn.’

‘Denkt u?’

‘Welnee,’ zei Boevers, ‘maar het is een historische opvatting. Ik heb het bericht uitgeknipt.’